

Áherslur Stúdentaráðs í tengslum við endurskoðun laga um Menntasjóð námsmanna nr. 60/2020

Raunveruleg endurskoðun kerfisins	3
Greiningar og gagnaöflun	3
Markmið og hlutverk sjóðsins	5
I. Samkeppnishæfni sjóðsins	5
1.1. Námsstyrkur (14. gr.)	5
1.1.1. Námsstyrkur í lok hveggjar annar	6
1.1.2. Námsstyrkur í formi 40% niðurfellingar á höfuðstól láns við námslok	6
1.1.3. Fallið verði frá skilyrðum um tímamörk	6
II. Stuðla að bættri námsframvindu	7
2.1. Ákvæði um árlega endurskoðun á upphæðum framfærslulána	7
2.2. Ákvæði um hækkun viðbótarláns vegna húsnæðis	8
2.3. Samspil grunnframfærslu og frítekkjumarksins	8
III. Aukinn stuðningur við stúdenta	9
3.1. Sjálfbærni lánahlutans (34. gr.)	10
3.2. Vextir (17. - 18. gr.)	11
3.2.1. Vaxtaálag	11
3.2.2. Lægra vaxtaþak	12
3.2.3. Varnagli vegna verðbólgu	12
3.3. Skattaafsláttur	13
IV. Réttlátara námslánakerfi í takt við nútímann.	13
4.1. Lánsréttur (2. mgr. 4. gr.)	13
4.2. Lágmarksnámsframvinda (13. gr.)	13
4.3. Svigrúm til seinkunar í námi	14
4.4. Lánað fyrir vikum í stað eininga	15
4.5. Undanþágur	15
4.5.1. Undanþágur um námsframvindu (2. mgr. 13. gr.)	15
4.5.2. Aukið svigrúm til námsloka (4. mgr. 14. gr.)	15
4.5.3. Undanþágur fyrir fatlaða	16
4.6. Endurgreiðslur	16
4.6.1. Frestun endurgreiðslna (19. gr.)	17
4.6.2. Tekjutenging afborgana (21. gr.)	17
4.6.3. Gjaldfelling (20 gr.)	18
4.6.4. Auknar heimildir til afskrifta og aukið svigrúm	18

V. Aðrar athugasemdir	19
5.1. Skipan stjórnar sjóðsins (30. gr.)	19
5.2. Verðtryggð lán (3. mgr. 16. gr.)	19
5.3. Þjónustukannanir	19
5.4. Nýtt bráðabirgðaákvæði	19

Raunveruleg endurskoðun kerfisins

Við setningu laga nr. 60/2020 var gerð löngu tímabær heildarendurskoðun á námslánakerfinu og gafst stjórnvöldum þar tækifæri til að byggja upp nýtt kerfi með hag stúdenta að leiðarljósi. Afgreiðsla frumvarpsins var hins vegar fljótþær, sérstaklega á lokametrunum, og því mörgu ábótavant í frumvarpi því er það varð að lögum, líkt og Stúdentaráð benti margsinnis á í gegnum ferlið.¹ Samkvæmt bráðabirgðaákvæði í lögum um Menntasjóð námsmanna skal fara fram endurskoðun á téðum lögum innan þriggja ára frá því þau komu til framkvæmda og skulu niðurstöður endurskoðunarinnar kynntar á haustþingi 2023.

Stúdentaráð telur nauðsynlegt að endurskoðunin verði nýtt til hins ýtrasta og að kerfið í heild sinni verði tekið til ítarlegrar skoðunar, í ljósi þess að íslenskir stúdentar búa enn, í grundvallaratriðum, við ófullnægjandi stuðningskerfi². Umrædd endurskoðun á námslánakerfinu er því nýtt tækifæri fyrir stjórnvöld til þess að gera þarfar breytingar til þess að sjóðurinn uppfylli lögbundið hlutverk sitt sem félagslegur jöfnunarsjóður.

Greiningar og gagnaöflun

Stúdentaráð leggur sérstaka áherslu á að við endurskoðunina verði þau áhrif sem nýju lögin hafa haft sérstaklega kortlögð og að fyrstu tölur og gögn um námslán frá Menntasjóðnum verði gerð opinber um leið og þau liggja fyrir. Stúdentaráð leggur fram tillögur að þáttum sem skal sérstaklega skoða í aðdraganda endurskoðunarinnar:

- a. Í greinargerð með frumvarpi til laga um Menntasjóð námsmanna segir að frumvarpið hafi í för með sér kerfisbreytingar á núverandi námsaðstoðarkerfi og að **með þeim kerfisbreytingum megi gera ráð fyrir bættri námsframvindu námsfólks** sem mun stuðla að betri nýtingu fjármuna í menntakerfinu og aukinni skilvirkni í framtíðinni. Við endurskoðunina þyrfti að leggja mat á hvort að þetta nýja kerfi hafi nú þegar/raunverulega haft áhrif á námsframvindu námsfólks og ef svo er, hve mikil áhrifin hafi verið.
- b. Í greinargerð með frumvarpinu segir einnig að sérstök áhersla hafi verið lögð á að **gera öllu námsfólki kleift að framfleyta sér á meðan það leggur stund á nám sem**

¹ [Yfirlýsing Stúdentaráðs Háskóla Íslands vegna Menntasjóðs námsmanna, 10. júní 2020.](#)

² <https://student.is/frettir/studentar-eiga-betra-skilid>

fellur undir lögin. Samkvæmt EUROSTUDENT VII³ hefur námsfólk hérlendis almennt meiri áhyggjur af fjárhagslegri stöðu sinni og telja hana verri en námsfólk í öðrum löndum. Við endurskoðunina skal því leggja sérstaklega mat á hvort að námsfólk hafi í raun og veru fullnægjandi framfærslu á meðan á námi stendur og hvort að grunnframfærslan ein og sér dugi námsfólki til að framfleyta sér. Ástæða er til að ætla að svo sé ekki⁴.

- c. Í greinargerð með frumvarpi til laga um Menntasjóð námsmanna segir jafnframt að með því að **bæta fjárhagsstöðu námsfólks** verði fleirum gert kleift að taka hluta náms síns erlendis. Við endurskoðunina skal leggja mat á hvort að lög um Menntasjóð námsmanna hafi raunverulega orðið til þess að bæta fjárhagsstöðu námsfólks og hvort að þau hafi raunverulega gert fleirum kleift að taka hluta náms síns erlendis.
- d. Í greinargerðinni segir loks að **frumvarpið muni stuðla að auknu jafnrétti til náms**. Því skal einnig skoðað hvort að með nýjum lögum hafi fleirum gefist færi á að stunda nám, sem ekki gátu það áður.

Þar að auki er mikilvægt að gerður verði heildstæður samanburður á gamla og nýja kerfinu, sem grundvallast á ítarlegum greiningum og heildrænu mati á áhrifum beggja kerfa. Einnig er vert að skoða hlutfall stúdenta sem eru undir fátæktarmörkum og hlutfall stúdenta sem búa við sárafatækt. Afla þarf sömu upplýsinga um stúdenta sem eru á námslánum.

Einnig er rétt að benda á að ef vel á að vera þurfa stjórnvöld að safna ítarlegum upplýsingum um námsþátttöku þeirra hópa sem minnst er á í greinargerðinni að eigi erfiðara með að sækja nám, það er einstæða foreldra, námsfólk með barn, eða börn, á framfæri og námsfólk sem býr utan höfuðborgarsvæðisins. Samkvæmt greinargerðinni er það meðal annars markmiðið með lagasetningunni að bæta stöðu þessara hópa, sem er mjög jákvætt, einkum í ljósi þess hve hátt hlutfall íslenskra háskólanema fellur í þennan hóp samanborið við aðra evrópska háskólanema⁵. Til að hægt sé að ganga síðar úr skugga um að þetta markmið hafi náðst þarf að safna ítarlegum upplýsingum um núverandi stöðu.

³ https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/Eurostudent_brochure_WEB.pdf

⁴ Grunnframfærsla Menntasjóðs námsmanna er til dæmis töluvert lægri en framfærsluviðmið Umboðsmanns skuldara. Sjá <https://www.ums.is/is/adstod-vid-greidsluvanda/framfaerslu-reiknival>

⁵ Sjá niðurstöður EUROSTUDENT VII.

Markmið og hlutverk sjóðsins

Í greinargerð með frumvarpi því er varð að lögum um Menntasjóð námsmanna nr. 60/2020 kemur fram að markmið kerfisins sé að efla stuðning við námsfólk, stuðla að bættri námsframvindu og búa til réttlátara námslánakerfi í takt við nútímann. Jafnframt kemur fram að mikilvægt sé að styrkja og viðhalda samkeppni við aðrar þjóðir í íslensku mennta- og námslánakerfi og því haldið fram að ný lög um Menntasjóðinn muni gera það. Þá kemur fram í 1. gr. laga nr. 60/2020 að markmið laganna sé að tryggja þeim sem falla undir lögin tækifæri til náms án tillits til efnahags og stöðu að öðru leyti, með því að veita námsmönnum fjárhagslega aðstoð í formi námslána og styrkja. Stúdentaráð telur að stjórnvöldum hafi ekki enn tekist að smíða námslánakerfi sem samræmist þeirra eigin markmiðum og ítrekar mikilvægi þess að það tækifæri sem endurskoðunin veitir til þarfra úrbóta verði nýtt til fulls.

Til þess að ná framangreindum markmiðum og til þess að sjóðurinn sinni lögbundnu hlutverki sínu sem félagslegur jöfnunarsjóður telur Stúdentaráð að við endurskoðunina þurfi að ráðast í ýmsar breytingar á lögnum sem verða settar fram hér að neðan. Það skal þó tekið fram að í ljósi þess að Stúdentaráð hefur ekki undir höndum gögn um virkni Menntasjóðsins í kjölfar þess að lög nr. 60/2020 komu til framkvæmda, er gerður sá fyrirvari við tillögurnar, að þær geti tekið breytingum þegar slík gögn koma fram.

I. Samkeppnishæfni sjóðsins

Menntasjóður námsmanna var mótaður af fyrirmynd norska námslánakerfisins (n. *Lånkassen*), eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpi er varð að lögum um Menntasjóð námsmanna. Ljóst er þó að hinn íslenski menntasjóður á enn langt í land til þess að jafnast á við norsku fyrirmyndina. Samkvæmt greinargerð með frumvarpi til laga um Menntasjóð námsmanna var eitt af markmiðum laganna að styrkja samkeppnishæfni íslenska menntakerfisins. Til þess að hægt sé að ná því markmiði er nauðsynlegt að stíga skrefið til fulls og breyta fyrirkomulagi námsstyrkja, þannig að það samræmist betur fyrirkomulagi norska námslánakerfisins.

1.1. Námsstyrkur (14. gr.)

Ein helsta breytingin sem fylgdi nýjum lögum var 30% niðurfelling á höfuðstól námsláns ljúki nemandi námi sínu innan tilsettra marka og var breytingin sögð vera að norskri fyrirmynd. En betur má ef duga skal, þar sem styrkurinn er ekki aðeins hærri í norska kerfinu heldur eiga

fleiri kost á að hljóta hann í einhverjum mæli og útteiling hans er því sanngjarnari. Til þess að námslánakerfið sé samkeppnishæft þurfa íslensk stjórnvöld að sýna sama metnað og samanburðarlönd sín í málaflokknum annars er hætt við því að Ísland dragist aftur úr á öðrum sviðum. Stúdentaráð telur að margt megi bæta við fyrirkomulag styrkjakerfisins hér á landi til þess að það sé samkeppnishæft og samræmist betur markmiðum sjóðsins um félagslegan jöfnuð og aðgengi að námi og leggur því fram eftirfarandi tillögur:

1.1.1. Námsstyrkur í lok hveurrar annar

Í Noregi er námsstyrkur veittur í formi 25% niðurfellingu á höfuðstól láns í lok hveurrar annar, í hlutfalli við fjölda þreyttra eininga. Engar kröfur eru gerðar um lágmarksfjölda þreyttra eininga til að hljóta styrkinn. Stúdentaráð telur að slíkt fyrirkomulag myndi samræmast betur þeim jafnréttissjónarmiðum sem sjóðurinn er byggður á og telur jafnvel að slíkt fyrirkomulag myndi veita sterkari hvata til þess að ljúka námi á réttum tíma. Þar að auki er fyrirkomulagið gagnsærra og styrkurinn verður fyrir vikið áþreifanlegri. Því krefst Stúdentaráð þess að fyrirkomulag styrkveitinga verði með sama hætti hér á landi.

1.1.2 Námsstyrkur í formi 40% niðurfellingar á höfuðstól láns við námslok

Til viðbótar við 25% niðurfellingu í lok hveurrar annar er veitt 15% niðurfelling við námslok í Noregi. Stúdentaráð krefst þess að lögum um Menntasjóð námsmanna verði breytt á þann veg að námsstyrkur hækki úr 30% í 40% að norskri fyrirmynd, enda liggur í augum uppi að hærri styrkur veiti sterkari hvata fyrir nemendur til að ljúka námi sínu.

1.1.3. Fallið verði frá skilyrðum um tímamörk

Yfirburðir norska námslánakerfisins enda ekki þar, en þau skilyrði sem þarf að uppfylla til að hljóta styrkinn þar í landi eru mun rýmri en hér á landi. Þar í landi er styrkur við námslok veittur óháð því hvort að námi hafi verið lokið á réttum tíma, en líkt og áður sagði er það sett sem skilyrði fyrir styrkveitingu hér á landi.

Af framansögðu má vera ljóst að illa hafi tekist til við að byggja upp nýtt námslánakerfi að norskri fyrirmynd. Nauðsynlegt er að skoða samsetningu þess hóps sem hlýtur ekki námsstyrk og endurmeta hvatakerfið, og raunar námslánakerfið í heild sinni, út frá niðurstöðum þeirrar greininga sem lagt er til að verði framkvæmdar hér að ofan, með þau jafnréttissjónarmið sem sjóðurinn byggir á til hliðsjónar. Niðurstaða þeirrar heildarendurskoðunar sem fór fram á sínum tíma, þ.e. með setningu laga um Menntasjóð

námsmanna, þer þess merki að ekki sé til staðar vilji af hálfu ríkisins til að setja fullnægjandi fjármagn í námslánakerfið. Stúdentaráð sættir sig ekki við hálfkák af hálfu ríkisins í þessum efnum og krefst þess að skrefið verði stigið til fulls svo að íslenskt námslánakerfi verði ekki eftirbátur námslánakerfa samanburðarlanda sinna.

II. Stuðla að bættri námsframvindu

Þeim markmiðum sem lögum um Menntasjóð námsmanna var ætlað að ná um að stytta námstíma verður ekki náð nema stúdentar eigi kost á fullnægjandi framfærslu meðan á námi stendur. 34% íslenskra háskólanema meta fjárhagsstöðu sína annað hvort alvarlega eða mjög alvarlega en að meðaltali er hlutfallið 26% fyrir háskólanema í Evrópu⁶. Úr þessu verður að bæta og leikur Menntasjóður námsmanna þar lykilhlutverk. Áhrif slæmrar fjárhagslegrar stöðu og fjárhagsáhyggja á nám eru augljósar.

Í greinargerð með frumvarpinu er því haldið fram að sérstök áhersla hafi verði lögð á að gera öllum stúdentum kleift að framfleyta sér á meðan þeir leggja stund á nám með setningu laganna. Ekki verður séð hvernig ný lög hafa aukið stuðning á námstíma, enda er styrkur aðeins veittur að námi loknu og grunnframfærsla, ásamt frítekjumarki, er enn ákvörðuð í úthlutunarreglum, að því er virðist á sama hátt og hafði áður tíðkast. Stúdentaráð hefur lengi barist fyrir hærri grunnframfærslu, enda dugir hún ekki ein og sér til að standa straum af framfærslukostnaði.

Ljóst er að lág framfærsla skerðir aðgengi að menntun og er ein helsta ástæða þess að íslenskir stúdentar vinna mikið með námi⁷. Til að hægt sé að ná markmiðum um að stytta námstíma þarf að ráðast á rót vandans sem ætla má að liggja öllu heldur í ófullnægjandi framfærslu á meðan á námi stendur heldur en skort á hvata til að ljúka námi á réttum tíma.

2.1. Ákvæði um árlega endurskoðun á upphæðum framfærslulána

Í núgildandi lögum eru engin fyrirmæli um endurskoðun með reglubundnum hætti og því ekkert sem skyldar stjórn Menntasjóðsins eða ráðherra til að bregðast við þegar þörf krefur. Stúdentaráð hefur lengi kallað eftir því að námslán dugi til raunverulegrar framfærslu meðan

⁶ https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/Eurostudent_brochure_WEB.pdf

⁷ 72% íslenskra stúdenta telja sig þurfa að vinna með námi til þess að framfleyta sér í námi skv. Eurostudent VII. Til samanburðar er sama hlutfall 31% í Svíþjóð, 48% í Danmörku og 65% í Noregi. Sjá https://student.backend.jldevelopment.is/wp-content/uploads/2022/02/175_-Umsogn-vegna-frumvarps-um-breytingu-a-logum-um-Menntasjod-namsmanna-nr.-60_2020-lagmarksframfaersla-namsmanna.pdf

á námi stendur⁸ og bent á vankanta þess fyrirkomulags sem nú er til staðar, þar sem sett er í hendur sjóðsstjórnar að ákvarða upphæð framfærslustyrksins, sem áralöng reynsla hefur sýnt okkur að gengur ekki upp. Of mörg neyðast til þess að vinna samhliða námi þó þau taki lán, vegna þess að framfærsla námslánanna stendur ekki undir útgjöldum þeirra, þvert á fyrirmæli 2. mgr. 2. gr. laganna. Skýrt dæmi um vankanta þessa fyrirkomulags, er að þrátt fyrir að grunnframfærslan hafi verið hækkuð um 18% í úthlutunarreglunum fyrir skólaárið 2022 til 2023, þykir ljóst að sú hækkun hafi þegar orðið verðbólgunni að bráð og enn sem áður dugar framfærslulánið ekki til þess að standa straum af almennum framfærslukostnaði á Íslandi líkt og 2. mgr. 2. gr. laganna kveður á um.

Stúdentaráð telur nauðsynlegt að sett verði í lög skýr fyrirmæli til stjórnar sjóðsins vegna framfærslulána sem kveður á um að upphæðir framfærslulána skuli endurskoðaðar til hækkunar árlega, að lágmarki í samræmi við verðlagsþróun.

2.2. Ákvæði um hækkun viðbótarláns vegna húsnæðis

Þá verða viðbótarlán vegna húsnæðis einnig að taka breytingum, en líkt og kemur fram í skýrslu Stúdentaráðs um stúdenta á húsnæðismarkaði⁹ bera stúdentar héraendis háa kostnaðarbyrði vegna húsaleigu. Vísitala leiguverðs hækkaði um 41% frá 2017 til 2021 en viðbótarlán Menntasjóðsins vegna húsnæðiskostnaðar hækkaði aðeins um 11% á sama tímabili. Til þess að tryggja stöðug kjör þarf að binda það í lög að viðbótarlán vegna húsnæðis hækki að lágmarki um því sem nemur vísitölu leiguverðs milli ára.

2.3. Samspil grunnframfærslu og frítekjumarksins

Samhliða þessum breytingum er nauðsynlegt að samspil frítekjumarksins og grunnframfærslunnar sé vandlega skoðað. Með námslánakerfinu, eins og það er nú, er því verið að bjóða stúdentum upp á að koma sér í vítahring sem einkennist af því að þurfa að vinna fyrir sér þrátt fyrir að vera á framfærslulánum – og gjalda svo fyrir það vegna frítekjumarksins. Í þessu samhengi er vert að nefna að Landssamtök íslenskra stúdenta hafa bent á að frítekjumarkið hér á landi er það lægsta á Norðurlöndunum¹⁰.

⁸ Sjá til dæmis [kröfu stúdenta um hækkun grunnframfærslu framfærslulána, 25. janúar 2021](#)

⁹ <https://student.backend.jldevelopment.is/wp-content/uploads/2022/01/Studentar-a-husnaedismarkadi.pdf>

¹⁰ Miðað við úthlutunarreglur 2021-2022. Sjá <https://www.althingi.is/altext/erindi/152/152-1047.pdf>

Stúdentaráð hefur ítrekað bent á að nauðsynlegt sé að samspil frítekjumarksins og grunnframfærslunnar sé vandlega skoðað og fundin sé leið til að koma í veg fyrir hún hamli því að stúdentar hafi færi á að framfleyta sér. Fara verður í ítarlega greiningu á hækkun, afnámi, þrepaskiptingu eða öðrum breytingum sem hægt væri að gera á frítekjumarkinu¹¹. Hafa ber í huga að námslán eru að jafnaði veitt fyrir 9 mánuðum ársins en stúdentar þurfa að afla tekna til að standa undir hinum mánuðunum. Hægt væri að skoða tvískipt frítekjumark að danskri fyrirmynd sem gerir ráð fyrir annars vegar sjálfsaflafé að sumri og hins vegar sjálfsaflafé að vetri. Slík skipting býr til meira svigrúm fyrir stúdenta til þess að afla sér tekna yfir sumarið án þess að lenda í vítahring.

Stúdentaráð hefur lengi talað fyrir hækkun frítekjumarksins en telur þó að það þurfi að stíga varlega til jarðar í þeim efnum og hafa í huga að frítekjumarkið er mikilvægt til þess að sjóðurinn geti sinnt hlutverki sínu sem félagslegur jöfnunarsjóður¹². Vert er að undirstrika þá staðreynd að fullt nám er full vinna. Það er varhugavert hvað íslenskir háskólanemar vinna mikið með námi samanborið við aðrar evrópuþjóðir. Nám og vinna hafa orðið svo samofin hér á landi að það þykir ekkert sjálfsagðara en að háskólanemar vinni með námi. Línurnar á milli vinnu og náms eru eflaust óskýrari hér en í öðrum löndum en ætla má að slíkt hafi áhrif á námstíma til lengingar. Mikilvægt er að við endurskoðunina sé samspil náms og vinnu vandlega skoðað og þá sérstaklega áhrif vinnu á námsárangur, námstíma og nám almennt.

III. Aukinn stuðningur við stúdenta

Eitt af markmiðum með setningu laga nr. 60/2020 var að auka stuðning við námsmenn. Staðreyndin er hins vegar sú að nýju námslánakerfi fylgdi ekki aukið fjármagn, heldur var því fjármagni sem var nú þegar til staðar einungis hagrætt. Þetta voru stúdentum mikil vonbrigði og er Stúdentaráð enn sem áður á þeirri skoðun að þau rök sem færð hafa verið fyrir því að útlánahluti sjóðsins skuli standa undir sér, samhliða markaðsvæðingu vaxtakjara, sé tilraun til að breiða yfir þá staðreynd að hið opinbera hafi ekki vilja til þess að auka námsstuðning hér á landi¹³, enda fylgdi nýju námslánakerfi ekki aukið fjármagn.

¹¹ Sjá til dæmis [Umsögn SHÍ v. frumvarps til laga um breytingu á lögum um MSN, 10. mars 2022.](#)

¹² Sjá t.d. [Umsögn Stúdentaráðs Háskóla Íslands vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um Menntasjóð námsmanna, nr. 60/2020 \(launatekjur\)](#)

¹³ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-439.pdf>

Í greinargerðinni með frumvarpinu eru fjárhagslegar forsendur óspart notaðar til að færa rök fyrir þeim ýmsu breytingum sem gerðar voru á kerfinu. Það er með öllu ótækt að slíkt sé notað sem algild rök fyrir öllum þeim breytingum sem lagðar voru til - og eru nú orðnar að lögum. Það dregur ekki aðeins úr innistæðu fullyrðinga um að breytingarnar hafi verið gerðar með hag nemenda fyrir brjósti heldur er það einnig í mótsögn við fullyrðingar um að með nýju námslánakerfi hafi stuðningur við nemendur verið aukinn. Fjárfesting í menntun hefur í för með sér þjóðhagslegan ávinning og auka þarf fjárframlög ríkisins til þess að þau endurspegli þá staðreynd.

3.1. Sjálfbærni lánahlutans (34. gr.)

Stúdentaráð ítrekar kröfur sínar um að fallið verði frá kröfum þess efnis að útlánahluti sjóðsins standi undir sér. Gangi hvatakerfið upp, það er að hærra hlutfall stúdenta ljúki námi sínu innan tilsettra tímamarka og fari því fyrr út á vinnumarkað, mun það skila skatttekjum og sparnaði í skólakerfinu upp á einn til þrjá milljarða króna árlega¹⁴. Stúdentaráð ítrekar kröfur sínar um að það fjármagn skuli renna aftur til sjóðsins¹⁵.

Í greinargerð með frumvarpi því er varð að lögum um Menntasjóð námsmanna¹⁶ er því haldið fram að til þess að námsaðstoð ríkisins gæti farið fram með þeim hætti sem lagt var til í frumvarpinu yrði lánahluti námslánakerfisins að standa undir sér. Sú fullyrðing er auðvitað skilyrt af því að hið opinbera leggi ekki frekara fjármagn til málaflokksins. Líkt og Stúdentaráð hefur áður bent á¹⁷ er sjálfbærni lánahlutans því háð pólitískri umræðu og afstöðu Alþingis til þess hversu mikill námsstuðningur á Íslandi á að vera. Að mati Stúdentaráðs á sú umræða enn eftir að fara fram en það er mjög mikilvægt að hún eigi sér stað samhliða endurskoðuninni.

Samkvæmt 34. gr. laga um Menntasjóð námsmanna fær sjóðurinn fjármagn frá ríkinu til umsýslu og reksturs auk þess sem að ríkið fjármagnar styrkveitingar, niðurfellingar námslána og ívilnanir. Stúdentaráð krefst þess að greininni verði breytt á þann veg að fjárframlög ríkisins séu ekki einskorðuð við þá þætti sem taldir voru upp hér að ofan. Ríkið ætti til að mynda einnig að fjármagna niðurgreiðslu vaxta sem og aðrar tillögur sem Stúdentaráð leggur hér fram.

¹⁴ <https://drive.google.com/file/d/1FmNw4XxycsqOlrrOdzBEa5LfFs0Fz4pg/view>

¹⁵ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-2250.pdf>

¹⁶ <https://www.althingi.is/altext/150/s/0373.html>

¹⁷ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-1098.pdf>

3.2. Vextir (17. - 18. gr.)

Lögum um Menntasjóð námsmanna var ætlað að eyða óvissu um ýmis atriði er varða til dæmis lánshæfi náms og námslán vegna skólagjalda¹⁸. Ekki verður hjá því komist að benda á að nýju lögini skapa aftur á móti mikla óvissu fyrir námsfólk þar sem vaxtafyrirkomulag þessa nýja kerfis er bæði ógagnsætt og ófyrirsjáanlegt.

Stúdentaráð krefst þess að fyrirkomulag vaxta sé sérstaklega tekið til skoðunar og því sé breytt þannig að það sé betur til þess fallið að stuðla að jafnrétti til náms, enda sé Menntasjóðurinn félagslegur jöfnunarsjóður.

3.2.1. Vaxtaálag

Með tilkomu nýs námslánakerfis, Menntasjóðs námsmanna, hefur greiðendum verið gert að bera alla áhættu vegna affalla af útlánum sjóðsins, svo sem vegna andláta eða vanskila annarra lántaka. Þetta er breyting frá því sem áður var, en í gamla kerfinu bar ríkið þá byrði auk þess sem að það niðurgreiddi vexti af námslánum.

Í lögnum er kveðið á um að vaxtaálag skuli ákveðið og birt í úthlutunarreglum hvers árs. Samkvæmt gildandi úthlutunarreglum¹⁹ er vaxtaálagið 0,8%. Í greinargerð með frumvarpi um Menntasjóð námsmanna²⁰ kemur fram að álagið hafi verið metið sem 0,6-0,8% árlega en óljóst er hvaða forsendur liggja að baki þeim útreikningum og hvort öruggt sé að styðjast við þær tölur. Með því að ákveða vaxtaálag vegna affalla í úthlutunarreglum hvers árs skapast enn frekari óvissa fyrir lántaka og minnkar fyrirsjáanleika vaxtastigs lánanna enn frekar. Að auki væru áhrif affallaálags sem þessa þau að vextir á lánum hækki eftir því sem afföll aukast. Afföllum af lánasafni sjóðsins vegna slæms efnahagsástands væri þannig velt yfir á þá greiðendur sem eftir standa. Varlega þarf að fara við ákvörðun vaxtaálags til að forðast óæskilega hringrás vanskila og frekari affalla ef illa árar.

Þess ber að geta að um námslán í Danmörku gildir að vaxtaálag vegna affalla getur að hámarki verið 1%²¹. Hér á landi er heimild til ákvörðunar vaxtaálags heldur opnari og krefst Stúdentaráð þess að sams konar „þak“ verði sett á vaxtaálag hér á landi en slíkt myndi draga úr ófyrirsjáanleika og gera kerfið gagnsærra.

¹⁸ <https://www.althingi.is/altext/150/s/0373.html>

¹⁹ <https://www.stjornartidindi.is/Advert.aspx?RecordID=22005903-7bec-4b99-a3dc-1a324ce8b766>

²⁰ <https://www.althingi.is/altext/150/s/0373.html>

²¹ <https://bit.ly/su-state-educational-grant-and-loan>

3.2.2. Lægra vaxtaþak

Eftir sem áður ítrekar Stúdentaráð kröfur sínar²² um að lækka þurfi vaxtaþak fyrir bæði verðtryggð og óverðtryggð lán. Þeir vextir sem bjóðast á námslánum frá Menntasjóði námsmanna í dag eru langt umfram það sem stúdentar hafa áður búið við. Með því að lækka vaxtaþakið er hægt að koma betur til móts við stúdenta þegar hart er í ári og gera vaxtakjör námslána fyrirsjáanlegri.

Stúdentaráð er á þeirri skoðun að ríkið ætti að bera hluta markaðsáhættunnar en ekki leggja hana alla á herðar stúdenta. Ljóst er að í núverandi mynd veitir vaxtaþakið stúdentum takmarkaða vernd. Til marks um það má þess geta að þrátt fyrir sögulega slæmt efnahagsástand hafa vextir á námslánum ekki enn farið umfram vaxtaþakið og eru lántakar því berskjaldaðir í aðstæðum sem þessum.

Að lokum skal ítrekað²³ að vextir á námslánum eru í grunninn pólitísk ákvörðun. Fyrir fáeinum áratugum voru námslán vaxtalaus, báru síðan 1% vexti en með þeim breytingum sem nú hafa verið gerðar geta vextir á verðtryggðum námslánum náð allt að 4%. Með breytingunum var lögð áhersla á félagslegt jöfnunarhlutverk sjóðsins en ljóst er að þær breytingar sem gerðar hafa verið á vaxtafyrirkomulagi sjóðsins stuðla ekki að bættu jöfnunarhlutverki hans.

3.2.3. Varnagli vegna verðbólgu

Í ljósi þess að vextir námslána eru ekki lengur fastir við 1% heldur byggja nú á þeim vaxtakjörum sem ríkissjóði býðst á markaði, auk fasts vaxtaálags, getur vaxtabyrði stúdenta orðið mjög há við vissar efnahagslegar kringumstæður. Ljóst er að með þessari breytingu eru þau sem ekki hljóta 30% niðurfellingu við námslok hlunnfarin. Stúdentaráð telur enn fremur að leiða megi að því líkum að þetta verði til þess að grafa undan jöfnunaráhrifum sjóðsins.

Stúdentaráð telur að skoða þurfi hvernig hægt sé að bregðast við slæmum efnahagsaðstæðum og innleiða einhvers konar varnagla vegna verðbólgu. Endurskoðunin veitir gullið tækifæri til að ráðast í slíka vinnu.

²² <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-2250.pdf>

²³ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-439.pdf>

3.3. Skattaafsláttur

Í Danmörku eiga þau sem greiða af námslánum hins vegar rétt á skattaafslætti²⁴. Stúdentaráð leggur til að við endurskoðun laganna verði sá möguleiki sérstaklega skoðaður enda hefur menntun eiginleika almannagæða og því rökrétt að greiðendum séu veittar slíkar skattaávilnanir fyrir þann samfélagslega ábata sem hlýst af menntun þeirra.

IV. Réttlátara námslánakerfi í takt við nútímann.

Í greinargerð með frumvarpi því er varð að lögum um Menntasjóð námsmanna var haldið fram að dreifing ríkisstyrkja myndi verða jafnari og réttlátari með setningu laga nr. 60/2020 og því haldið fram að frumvarpið myndi stuðla að auknu jafnrétti til náms. Stúdentaráð efast um að svo sé í raun og telur að enn langt í land í þessum efnum en vísar þó í þann fyrirvara sem settur var fram í upphafi um þau greiningarefni. Stúdentaráð telur mikilvægt að eftirfarandi breytingar verði gerðar á kerfinu til þess að löggjafarvaldið geti náð markmiði sínu um réttlátara námslánakerfi í takt við nútímann:

4.1. Lánsréttur (2. mgr. 4. gr.)

Í drögum að frumvarpi laga um Stuðningssjóð kom fram að ekki mætti mæla fyrir um lægri lánsrétt, í heild til handa nemanda, en 420 ECTS einingar. Var þar um að ræða lágmarksrétt en sjóðstjórn hafði þá heimild til að hækka það viðmið. Í núgildandi lögum um Menntasjóð námsmanna er kveðið á um að lánsréttur nemenda skuli vera fyrir 420 ECTS einingum eða ígildi þeirra.

Stúdentaráð hefur áður bent á²⁵ að vænlegra sé að halda í lágmarkið úr frumvarpsdrögum, enda þyrfti þá ekki lagabreytingu til að bregðast við breyttum aðstæðum til framtíðar. Skortur er á rökum fyrir þessari takmörkun og leggur Stúdentaráð til að ákvæðinu verði breytt á ný, eins og það birtist í frumvarpsdrögum að Stuðningssjóði íslenskra námsmanna.

4.2. Lágmarksnámsframvinda (13. gr.)

Samkvæmt 13. gr. laganna þarf lántaki að uppfylla kröfur um lágmarksnámsframvindu til þess að eiga rétt á námsláni, og má sú krafa ekki vera hærri en 44 ECTS einingar eða ígildi

²⁴ <https://skat.dk/data.aspx?oid=3459&lang=us>

²⁵ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-2250.pdf>

þeirra á ári. Í úthlutunarreglum 2022-2023²⁶ er gerð krafa um að ljúka þurfi 22 ECTS einingum á önn til að eiga rétt á láni frá Menntasjóði námsmanna og fullt nám er skilgreint sem 30 ECTS einingar á önn.

Stúdentaráð telur þörf á að kröfur um lágmarksnámsframvindu verði lækkaðar í lögum enda er ljóst að sjóðsstjórn horfi fremur á þetta sem lágmark heldur en hámark, að minnsta kosti miðað við áðurnefndar úthlutunarreglur. Mörg námskeið eru meira en 8 ECTS og þarf því lítið út af að bregða til þess að stúdent missi allan rétt sinn á námslánnum. Líkt og áður hefur komið fram telja háskólanemar hér á landi fjárhagsstöðu sína almennt verri en háskólanemar annars staðar í Evrópu. Að auki voru fjárhagserfiðleikar þriðja algengasta ástæða þess að íslenskir stúdentar gerðu hlé á námi sínu.

Það er erfitt að sjá hver rökin fyrir því að hafa jafn íþyngjandi kröfu um lágmarksnámsframvindu og raun ber vitni. Með því að lækka kröfur um lágmarksnámsframvindu er hægt að létta á fjárhagsáhyggjum stúdenta og gefa þeim þannig færi á að stunda nám sitt betur.

4.3. Svigrúm til seinkunar í námi

Í Noregi er nemendum gefið allt að 60 eininga svigrúm til seinkunar í námi, án þess að greiða þurfi til baka fyrirframgreidd námslán²⁷. Með öðrum orðum þá fá nemendur að halda fyrirframgreiddum námslánnum þrátt fyrir að þeir standist ekki námsmat og þurfa því ekki að greiða þau til baka uppfylli þau ekki kröfur um lágmarkseiningafjölda líkt og tíðkast hér á landi. Enn fremur er þeim sem seinkar í námi vegna veikinda, barneigna eða fötlunar veitt meira en 60 eininga svigrúm til seinkunar í námi.

Stúdentaráð krefst þess að slíkt fyrirkomulag verði einnig tekið upp hér á landi, enda ætti Menntasjóður námsmanna ekki að vera eftirbátur hinnar norsku fyrirmyndar. Með þeim hætti er hægt að taka betur tillit til raunverulegra aðstæðna nemenda og sjóðurinn gæti þannig betur uppfyllt hlutverk sitt sem félagslegur jöfnunarsjóður. Þar að auki yrði slíkt fyrirkomulag til þess að draga úr miklum fjárhagsáhyggjum stúdenta hérlendis.

²⁶ <https://www.stjornartidindi.is/Advert.aspx?RecordID=22005903-7bec-4b99-a3dc-1a324ce8b766>

²⁷ <https://lanekassen.no/en-US/grants-and-loans/forsinkelse-avbrudd-og-endring-i-utdanningen/academic-delays/>

4.4. Lánað fyrir vikum í stað eininga

Samkvæmt lögum um Menntasjóð námsmanna er lánað fyrir þreyttum einingum. Vegna þessa er ekki tekið mið af því að annir geta verið mislangar eftir námsleiðum og því getur þetta fyrirkomulag komið námsfólki í erfiða stöðu. Svo dæmi sé tekið er haustönn um þremur vikum lengri hjá þeim námsleiðum sem byrja fyrst samanborið við þær námsleiðir sem byrja síðast innan Háskóla Íslands²⁸. Tryggja þarf að námslán dugi nemendum á meðan námstíma stendur. Í Noregi er þetta vandamál leyst með því að lána fyrir vikum en ekki einingum. Þannig er hægt að koma betur til móts við mismunandi aðstæður nemenda og tryggja að nemendur falli síður milli skips og bryggju hvað þetta varðar.

4.5. Undanþágur

Stúdentaráð telur nauðsynlegt að endurskoða fyrirkomulag undanþága um námsframvindu og aukins svigrúms til námsloka og þeim skilyrðum sem þar eru sett fram verði breytt svo að þau taki mið af aðstæðum breiðari hóps nemenda enda sé slíkt í samræmi við jafnréttissjónarmið sjóðsins.

4.5.1. Undanþágur um námsframvindu (2. mgr. 13. gr.)

Í nógildandi lögum um Menntasjóð námsmanna er það sett í hendur sjóðstjórnar að útfæra undanþágur í úthlutunarreglum. Það þýðir að skilyrðin geta breyst á milli ára og á meðan á námi stendur sem skapar mikla óvissu fyrir lántaka. Stúdentaráð telur þörf sé á að nánar verði kveðið á um þessa heimild í lögunum sjálfum svo forsendur fyrir lántökunni séu ekki brostnar þegar að námslokum kemur. Þau skilyrði sem lántakar þurfa að uppfylla til að eiga vól á undanþágum, taka ekki nógu mikið tillit til raunverulegra aðstæðna nemenda og því er nauðsynlegt að sjóðurinn komi betur til móts við nemendur með því að auka svigrúm. Ef fyrirkomulagið helst óbreytt þá krefst Stúdentaráð þess að ákvörðun stjórnar sjóðsins skuli ávallt vera tekin með hliðsjón af því sem lántakanum er hagstæðast.

4.5.2. Aukið svigrúm til námsloka (4. mgr. 14. gr.)

Ef nemandi hefur hlotið undanþágu í samræmi við 2. mgr. 13. gr. telst það ekki til seinkunar á námi og ætti veiting undanþága því ekki að hafa áhrif á það hvort að nemandi hljóti námsstyrk (sjá 14. mgr. 4. gr.). Að mati Stúdentaráðs túlkar sjóðurinn 4. mgr. 14 gr. of þröngt

²⁸ https://www.hi.is/sites/default/files/sveinnkl/kennslualmanak_2021-2022.pdf

en hún ætti að ná til allra nemenda sem uppfylla skilyrði um veitingu undanþága óháð því hvort að þeir hafi verið á námslánum þegar kröfurnar voru uppfylltar eða ekki.

Svo dæmi sé tekið þá er samkvæmt núgildandi úthlutunarreglum einungis heimilt að bæta 16 ECTS einingum við loknar einingar nemanda sem eignast barn á námstíma til að hann uppfylli kröfur um lágmarksnámsframvindu. Nemandi í þeirri aðstöðu þarf því að ljúka að minnsta kosti 6 ECTS einingum til að eiga rétt á námsláni. Nái hann ekki að uppfylla þær kröfur er hætt við því að honum takist ekki að ljúka námi innan tilskilinna marka og hljóti því ekki niðurfellingu.

Tímabundið frí frá námi vegna barneigna á ekki að hafa áhrif á styrkveitingu við námslok. Stúdentar ættu þannig að geta tekið sér allt að tólf mánaða frí frá námi vegna barneigna án þess að það teljist til seinkunar á námi samkvæmt lögum sjóðsins.

4.5.3. Undanþágur fyrir fatlaða

Samkvæmt 2. mgr. 13 gr. laga um Menntasjóð námsmanna má veita undanþágu frá kröfum um lágmarksnámsframvindu sé lántaka það vandkvæðum bundið að mati sjóðstjórnar að stunda nám. Ljóst er að fatlaðir nemendur mæta enn fjölmörgum hindrunum í skólakerfinu og því krefst Stúdentaráð þess að bætt verði við undanþágu frá námsframvindu í lögin fyrir nemendur með fötlun, enda væri slík breyting í samræmi við markmið sjóðsins um að tryggja þeim sem falla undir lögin tækifæri til náms óháð efnahagi eða stöðu að öðru leyti.

4.6. Endurgreiðslur

Samkvæmt þeim útreikningum sem koma fram í umsögn BHM um frumvarp til laga um Menntasjóð námsmanna²⁹ dugur stuðningur við námsfólk um því sem nemur 30% niðurfellingu höfuðstóls námslána ekki til að tryggja að afborganir séu viðráðanlegar og lántökum sé kleift að greiða upp lán sín á starfsævi sinni. Ef rétt reynist, lítur Stúdentaráð það mjög alvarlegum augum en samkvæmt lögum er meginreglan sú að lántakar skulu hafa lokið við að greiða upp lán sín á því ári sem þeir ná 65 ára aldri. Þetta hefur í för með sér að enn sem áður mun fjöldi stúdenta fá meiri stuðning en aðrir í formi niðurfellingar láns síns við andlát.

²⁹ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-704.pdf>

Í greinargerð með frumvarpinu var því haldið fram að þessum breytingum hefði verið ætlað að draga úr einmitt þessu og dreifa styrknum þannig á sanngjarnari hátt. Í ljósi ofangreinds er þó ljóst að stuðningur við námsfólk er enn ójafn.

4.6.1. Frestun endurgreiðslna (19. gr.)

Breytingar á hvenær endurgreiðslur hefjast úr einu ári eftir námslok í tvö ár eftir námslok hafa í för með sér þyngri greiðslubyrði fyrir nýútskrifaða lántaka. Líkt og gefur að skilja getur tekið tíma að koma undir sig fótunum að námi loknu, finna starf við hæfi og svo framvegis.

Í Noregi geta lántakar frestað afborgunum 36 sinnum eða í allt að þrjú ár³⁰. Ekki þarf að uppfylla nein sérstök skilyrði til að geta frestað afborgunum. Stúdentaráð krefst þess að lántökum sé veitt aukið svigrúm fyrstu árin eftir námslok og að stúdentum hér á landi verði einnig heimilt að fresta afborgunum í allt að þrjú ár.

4.6.2. Tekjutenging afborgana (21. gr.)

Stúdentaráð telur mikilvægt að allir lántakar hafi kost á að velja tekjutengda endurgreiðslu lána og krefst þess að aldurstakmark á tekjutengingu afborgana verði afnumið þar sem það skerðir aðgengi að námi og mismunar þeim sem höfðu ekki tæk á að fara í nám fyrr á lífsleiðinni. Yfirlýst markmið sjóðsins er að tryggja þeim sem falla undir lögin tækifæri til náms án tillits til efnahags og stöðu að öðru leyti. Ljóst er að ákvæðið takmarkar aðgengi að námi og grefur undan þeim félagslegu sjónarmiðum sem sjóðurinn byggir á.

Þess má einnig geta að oft á tíðum er ekki ljóst hvenær nemandi mun ljúka námi og því getur þetta fyrirkomulag valdið mikilli óvissu um lánskjör. Lán þeirra sem ljúka námi 35 ára gömul breytast sjálfkrafa í jafngreiðslulán en við það getur endurgreiðslubyrði hækkað til muna.

Í þessu samhengi er einnig vert að minnast á kynjaáhrif þess að takmarka möguleikann á tekjutengdum afborgunum við 35 ára og yngri, en árið 2017 voru konur 69% háskólanema á aldrinum 31 til 40 ára³¹ auk þess sem að leiðréttur launamunur karla og kvenna var 4,3% körlum í hag árið 2019³². Af þessu má vera ljóst að ákvæðið grefur ekki aðeins undan jafnrétti til náms heldur einnig jafnrétti allra kynja.

³⁰ <https://lanekassen.no/en-US/gjeld-og-betaling/>

³¹ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-710.pdf>

³² Óleiðréttur launamunur var 13,9% körlum í hag. Sjá nánar hér:

<http://hagstofan.s3.amazonaws.com/media/public/2021/93d565e8-b337-4013-9fee-855b080681f4.pdf>

4.6.3. Gjaldfelling (20 gr.)

Samkvæmt lögum um Menntasjóð námsmanna skulu námslán almennt vera að fullu greidd á því ári sem lántaki nær 65 ára aldri. Það má vera ljóst að stór hluti þeirra lántaka sem ekki hafa lokið við að greiða upp námslán sín á þessum aldri hafi þurft að fresta lokun skuldabréfs eða fá undanþágu frá afborgunum. Því má leiða að því líkum að þetta sé einmitt sá hópur sem ætti í hvað mestum erfiðleikum með að standa straum af gjaldfellingu eftirstöðva námslána sinna.

Stúdentaráð hefur áður bent á að gjaldfelling eftirstöðva láns er sérstaklega þungbært úrræði fyrir greiðendur³³. Þar að auki þykir heimildin óþarflega opin, en beiting svo þungra úrræða ættu að fylgja þröngar skorður til verndar lántakendum. Gæta þarf að meðalhófi og heildstæðu mati við ákvörðun um að gjaldfella lán enda er mikilvægt að svigrúm sé til staðar fyrir greiðendur til að bjóða fram efndir. Stúdentaráð er þó á þeirri skoðun að heimildina skuli afnema með öllu, enda samræmist hún illa þeim félagslegu sjónarmiðum sem sjóðurinn er byggður á.

4.6.4. Auknar heimildir til afskrifta og aukið svigrúm

Samkvæmt lögum hefur stjórn sjóðsins heimild til að afskrifa lán við sérstakar aðstæður og að ákveðnum skilyrðum uppfylltum. Stúdentaráð krefst þess að heimildir til afskrifta séu útvíkkaðar þannig að þær nái til mun víðari hóps en samkvæmt núgildandi lögum nær heimildin aðeins til þeirra sem hafa náð 66 ára aldri.

Í Noregi er til að mynda heimilt að afskrifa eftirstöðvar lána fyrir þá lántaka sem verða fyrir örorku að ákveðnum skilyrðum uppfylltum³⁴. Stúdentaráð krefst þess að slíkt verði einnig tekið upp hér á landi og að heimild sjóðsins til afskrifta verði víkkuð til muna.

Þar að auki þarf sjóðurinn að koma betur til móts við greiðendur sem eiga í greiðsluferfiðleikum. Í Noregi er heimilt að fella niður vexti tímabundið, svo sem vegna atvinnuleysis, veikinda, náms, barneigna, fangelsisvistunar, umönnun fjölskyldumeðlima eða lágra tekna³⁵. Slíkt ætti einnig að vera heimilt hér á landi enda samræmist það betur hlutverki Menntasjóðs námsmanna sem félagslegur jöfnunarsjóður.

³³ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-439.pdf>

³⁴ <https://lanekassen.no/en-US/gjeld-og-betaling/disabled/>

³⁵ <https://lanekassen.no/en-US/gjeld-og-betaling/unemployed-aap-sick-and-low-income/>

V. Aðrar athugasemdir

5.1. Skipan stjórnar sjóðsins (30. gr.)

Þegar frumvarp til laga um Menntasjóð námsmanna var til umræðu var ekki tekið mið af athugasemdum Stúdentaráðs Háskóla Íslands varðandi breytingar á skipun sjóðstjórnar³⁶. Breytingin var gerð án samráðs við Stúdentaráð Háskóla Íslands og þvert gegn vilja ráðsins. Í lögum um Lánasjóð íslenskra námsmanna var SHÍ tryggt sæti í stjórn sjóðsins en samkvæmt 1. mgr. 30. gr. í lögum um Menntasjóð námsmanna skulu Landssamtök íslenskra stúdenta tilnefna þrjá fulltrúa stúdenta í sjóðsstjórn. Stúdentaráð telur þessa breytingu ekki hafa verið nægilega vel ígrundaða. Stúdentaráð ítrekar enn og aftur nauðsyn þess að fulltrúa 70% stúdenta landsins sé tryggt fast sæti í stjórn samkvæmt lögum.

5.2. Verðtryggð lán (3. mgr. 16. gr.)

Um lán frá Lánasjóði íslenskra námsmanna gildir að þau eru verðtryggð og afborganir af þeim eru tekjutengdar. Stúdentar sem taka lán frá Menntasjóði námsmanna hafa hins vegar val um verðtryggð eða óverðtryggð lán auk þess sem að val er um tekjutengdar afborganir (fyrir yngri en 35 ára) eða jafnar afborganir.

Stúdentaráð ítrekar kröfur sínar um að tryggja þurfi aukið þjónustustig sjóðsins samhliða því að stúdentar hafi val um verðtryggð eða óverðtryggð lán³⁷. Það gefur augaleið að þörf sé á aukinni ráðgjöf af hálfu sjóðsins við námslok til að lántakar geti tekið upplýsta og meðvitaða ákvörðun um skilmála lána sinna, ef val sem þetta á að standa til boða. Þessu telur Stúdentaráð nauðsynlegt að breyta.

5.3. Þjónustukannanir

Stúdentaráð krefst þess að reglulega verði framkvæmdar þjónustukannanir, að minnsta kosti árlega, og að niðurstöður kannananna verði gerðar aðgengilegar stúdentum. Þar að auki skulu stúdentar hafa aðkomu að gerð spurningalista og framkvæmd kannananna. Einnig er sérstaklega mikilvægt að slík könnun verði framkvæmd vegna endurskoðunarinnar.

5.4. Nýtt bráðabirgðaákvæði

Ljóst er að sárafáir lántakar hafa hafið afborganir af lánnum frá Menntasjóði námsmanna, enda tóku lögin gildi árið 2020 og er þetta nýja námslánakerfi því aðeins tæplega þriggja ára

³⁶ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-359.pdf>

³⁷ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-439.pdf>

gamalt. Upplýsingar um þau áhrif sem breytingar á námslánakerfinu hafa haft eru því af skornum skammti.

Því leggur SHÍ til að nýju bráðabirgðaákvæði verði bætt við lögin þess efnis að þau skuli endurskoðuð að nýju innan þriggja ára. Vitaskuld fagnar Stúdentaráð því að lögin skulu tekin til endurskoðunar en þykir þó tilefni til þess að önnur endurskoðun fari fram þegar frekari gögn liggja fyrir um áhrif nýs fyrirkomulags námslána.

Samþykkt af Stúdentaráði 28. nóvember 2022